

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

N A Š R O D 9

LETNIK XI.

L E T O
1939./1940.

Rešitve ugank iz 8. štev. »Našega roda«

Križanki:

1. V o d o r a v n o : Meka, Unec, on, se, ta, ikona, Il, oko, Ida, raj, rosa, rose, bitka, beg, oda, Ural, Irak, del, kit, ali, as, Ero, lok.

N a v p i č n o : motor, ko, Ani, USA, ne, Celje, ako, ki, odet, na, las, os, ro, Abel, radi, Ig, ko, bal, ara, Udine, Ren, ti, Ala, kisik, Po, al.

2. V o d o r a v n o : Ibar, beda, romar, as, bor, ne, kis, Nin, sod, lok, kam, čer, uk, mir, li, kamin, Apih, Sava.

N a v p i č n o : Izak, ar, rob, bar, er, Aden, moč, Sisak, nikel, som, noč, Kuba, Rim, Riga, bor, ris, ki, na!

Cicibanova dopolnilna uganke: palica, celica, malica, Milica, culica, grlica, sulica, orlica, telica, vilica, iglica, šolica.

Uganke so pravilno rešili in bili izžrebani za darila:

Mihaela Zupančič, učenka 8. r. na Bledu, Elizabeta Seničar, učenka 6. r. v Sv. Križu, p. Rog. Slatina. Branko Rebol, učenec 3. r. v Mekinjah pri Kamniku. Josip Meršol, učenec 3. r. v Zg. Šiški.

Naslovna slika: Množica romarjev pred samostanom sv. Nauma.
K članku »Sv. Naum«.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejema naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« v mesečnih obrokih po din 2'50. Celoletna naročnina znaša 25 din.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

Ksaver Meško

USPAVANKA

*Dete moje, zaspi!
Zvezde nebeške ti sevajo,
angelci božji ti pevajo,
matere tvoje ljubeče oči
zvesto nad tabo bede,
božajo misli te vse.
Dete moje, zaspi!*

*Dete moje, zaspi!
Kadar nad tabo sesklanjam,
sanje najslajše preslanjam,
v sreči srce drhti,
sreča ti moja si vsa
dana mi iz neba.
Dete moje, zaspi!*

Štefanija Gruden

Naš ljubi kruhek

V kruhu je ljubezen, v kruhu je skrb... Skrb je v očeh sejalca, ko seže njegova roka v zlato zrnje in ga trosi na toplo zemljo.

„Da bi lepo obrodilo,“ mu teko misli.

„Rasti,“ zadiha zemlja. In prostrana, zelena njiva zadiha v njenem naročju.

„Zóri,“ zakliče sonce. In nežne rastlinice željno srkajo krepilno luč. V ljubeči toplini zaživi sleherna bilka.

„Pij,“ govori dežek. Osveženi dvignejo klaski glavice.

„Giblji se, ziblji se, zlati klas,“ zašušlja veter in žitno polje se zamaje.

„Vzemi, človek, našo ljubezen,“ vabijo vsi. „Naj ti da moč in zdravo rasti!“

Že reže srp skrbne žanjice, že vežejo klasje urne roke in že doni vesela pesem mlatičev. Iz polnega latja se usuje zlato zrnje.

Bistro se suče kolo in težki kamni varno drobijo oprano žito. Pada moka vsa dišeča — zlati prah iz zlatega zrnja. Kako se svetlika!

Neumorno se giblje tisoče rok za naš ljubi kruhek...

A nihče nam ga ne ponudi s toliko ljubeznijo kot roka materina...

Gustav Sitrniša

Ekskurzija v prirodo

Danes je narava naša šola.

Gledamo pšenico. Gledamo žanjico. Lepa je dozorela pšenica. Pridna je žanjica, ki veselo dela. Srp ji v soncu sije, ko se k žitu sklanja in neutrudno žanje.

Pridemo med rž, ki nam šepče:

»Brž! Težka sem in zrela. Blíža se nedelja. Čakati ne morem! Vsa sem se sklonila. Še je čas! Še je čas! Bom se prelomila. Trese se mi klas. Zrna bom zgubila! Kmetič se bo pokesal, ker me ni že pred nedeljo žel in me v kozolec dal!«

Tam se oves klanja, šepeta in sanja:

»Kje ste, kje, žanjice urne: Prepodite vendar murne, ki bude me. svirajo, mi nagajajo in muzicirajo, da bi bil že lahko zrel, pa prespim ves čas vesel, da še sonce komaj včasih me zbudi, me ošvrkne z zlatim bičem, ko čez plan hiti! Kje ste, kje, žanjice urne? Prepodite vendar murne! Jaz tako rad spim, saj, ko

enkrat dozorim, se prehitro, vse prekmalu v sivem stogu prebudim!«

Gleda nas koruza. Vsa je še zelena, saj v življenje komaj je vzbujena, gladka, še brez las.

Pa nas vabi gozd, že sprejema nas, mir in hlad njegov objema nas.

In tedaj: »Ci, ci, ci, ci!« se sinica oglasi.

»Kaj pa ti?« vprašujemo jo mi.

»Ci, ci, ci? Kdo ste vi in kam se vam mudi?«

Prijazno kima pisana, po hrbtu je zelena, po prsih črno risana, spodaj pa rumena.

»Ej, sinica, gozdna lepotica! Mi učenci smo mladi. Po gozdu se sprehajamo in k tebi v vas prihajamo. Kako se ti godi?«

»A vi ste, vi, ki se vas vsaka ptičica boji!« se oglasi menišček v sivorjavi suknjici.

»Pa zakaj? Pa zakaj?« vprašujemo in z ramami zmigujemo, se gledamo in čudimo.

Odgovor hitro čujemo: »Med nami niso dečki pridni vsi! Po gozdu mnogi stikajo, nore in nas, nedolžne ptičice, love, četudi obljubili so, da bodo dobri z nami vsi!«

Griša Koritnik

MATERI

Nisem vedel zate, dobra mati,
ko otrok sem v tvojem krilu spal;
nisem se zavedal blagodati,
ki iz tvojih sem jih rok jemal.

Nisem vedel, zvedel sem pozneje —
v teku težkih, trudnih, hladnih let:
da ljubezen materina greje,
greje dušo kakor sonce cvet.

Ne, pri tebi nisem vedel zate,
mrtvo sem sprejemal dar na dar;
gluho sem poslušal opomine zlate,
slepo gledal najčistejši žar.

Nehvaležen sin sem bil ti, mati,
hladnega, zaprtega srca;
žal mi je — in ni me sram priznati:
nisem vreden tvojih bil solza...

France Bevk

Peter Klepec

Ilustriral Riko Debenjak

17.

Marsikaj je že doživela slovenska zemlja, več slabega kot dobrega. A take procesije kot takrat, ni videla prej, ne slej. Vodil jo je Peter Klepec, poskakoval in žvižgal pod vrečami, ki jih je nosil na plečih. Ljudje so se zgrinjali od vseh strani in se čudili.

»Kdo je to?« so vpraševali.

»To je Peter Klepec, naš rojak,« so jim odgovarjali rešeni Osilničani. »V vrečah nosi suho zlato.«

»Vzemite pipec in prerežite vrečo!« je ukazal korenjak.

Ubogali so ga. Skozi zarezo so se usipali cekini in se kotalili po tleh.

»O, cekini!« so začudeni vzklikali ljudje. »Ali jih smemo pobirati?«

»Smete,« je dejal Peter Klepec.

Ljudje so pobirali cekine in si z njimi polnili žepe.

»Kaj nam pomaga!« je vzkliknil nekdo. »Ogri nam jih spet vzamejo.«

»Ne bo jih več,« je dejal Klepec.

»Ako pa pridejo, mene pokličite!«

Tako je Peter Klepec prihajal domov v Osilnico. Ukazal je prerezati vrečo za vrečo, sejati je zlatnike, ljudje pa so jih pobirali. Ko je prišel do vasi, mu je zadnja vreča ležala na plečih.

»Še to prerežite!« je rekel.

Vaščani, ki so mu bili nekoč poradni tovariši na paši, so ga veselo sprejeli. Zdaj je konec gorja!

»Kod si tako dolgo hodil?« so ga vprašali.

»Cekine sem bil usejal,« jim je odgovoril. »Počakati sem moral, da so mi dozoreli. Tu so. Pobirajte!«

In sosedje so pobirali.

Peter Klepec pa je odšel naravnost domov. Mati ga je pričakovala pred borno kolibo, zakaj koč so ji bili Ogri požgali. Ko ga je zagledala, se je razjokala od radosti:

»Saj sem vedela, da se vrneš!«

Peter Klepec je pograbil prgišče zlatnikov, ki so mu bili ostali. Stresel jih je materi v predpasnik.

»Tu imate,« je rekel.

»O!« se je mati začudila. »Vse daš meni? Kaj boš pa ti imel?«

»Saj imam vas in zemljo.«

Tako je rekel, se najedel močnika in se dodobra naspal. Potem je vzel motiko in odšel na grič za vasjo, kakor da je bil šele prejšnji dan prenehal z delom in se medtem nič ni zgodilo. Trebil je zemljo, trgal korenine, lomil skale in jih v velikem loku lučal v sotesko.

Nastala je širna njiva. Prej pust, skalnat svet, zdaj je tam valovila zlata pšenica.

»Žito je zrelo,« je Peter Klepec dejal materi. »Treba ga bo požeti.«

»Joj, saj vsega ne bom zmogla!« je vzkliknila mati. »Stara postajam. Poiskati si boš moral ženo.«

»Katero naj vzamem?« je vprašal.

»Dovolj je deklet v vasi,« mu je odgovorila mati. »Po srcu si jo izberi, ne po očeh, pa bo dobra.«

Peter Klepec je odšel v vas. Srečal je dekle in jo nagovoril.

»Slišiš,« je rekel. »Moja pšenica je zrela, ali jo prideš žet?«

»Za ženo me vzemi, pa ti jo požanjam,« mu je odgovorila.

Ni je maral, ki se mu je sama ponujala. Srečal je drugo dekle, ki se je sama ustavila pred njim.

»Kam pa, Peter?«

»Žanjice iščem. Pšenica mi je dozorela, da se kar osiplje. Požeti jo moram, sicer mi jo še pobije toča.«

»Prišla bi ti žet,« je dejalo dekle.
»Pa vem, da lahko dobiš boljšo.«

»Kar ti pridi,« je odločil Peter.
»Kaj pa zahtevaš za plačilo?«

»Nič kot zahvalo, ako ti je prav.«
Dekle je prišlo s srpom in želo žito. Peter Klepec je povezoval snope in jih postavljaj v kopice.

Mati jima je prinesla pijače in najprej ponudila sinu.

»Ponudite prvo moji ženi!« je dejal Peter Klepec.

»O, kako sem vesela!« je vzkliknila mati in ju je blagoslovila.

Peter Klepec je sklenil, da si pred ženitvijo postavi novo koč. Osilničani so mu pomagali po svojih močeh. Tesali so mu debla, ki jih je kot bilke vlačil iz gozda. Potem je pokladal bruno na bruno. To, kar je nastalo pod njegovimi rokami, ni bila več koč, ampak cela hiša.

Ženitovanje je bilo šumno. Na ta dan nihče izmed sosedov ni hotel ostati doma. Hiša je bila premajhna za toliko svatov, na trati so postavili mize in stole. Nad ognji so se pekli janci, vino so točili v velike vrče. Mladina je rajala in prepevala.

Peter Klepec je sedel med materjo in nevesto, obraz mu je žarel od sreče. Ko je bilo najlepše, je ves zasopljn pritekel neki pastir.

»Četa jezdecev!« je zavpil.

»Ogri!« so vzkliknili svatje.

Pred Petra Klepca so bili pravkar postavili juho.

»Ali so še daleč?« je vprašal.

»Za gričem, na drugi strani vode.«

»Počakajte, da prej pojem juho!«

Srebal je juho počasi, kakor da se mu nikamor ne mudi. Saj se mu tudi res ni mudilo. Bo že še prišel dovolj zgodaj.

Medtem so Ogri prihajali bliže in bliže, sam kralj jih je vodil. Petra Klepca niso bili pozabili, preveč jih je pekla sramota. Radi bi ga umorili. Izvedeli so, da se ženi. Na ženitovanju se bo opil, so si mislili, vino mu bo vzelo moč.

Znova so pritekli pastirji.

»Zdaj so že blizu,« so povedali.

»Pa ne že v vasi?« je vprašal Peter Klepec.

»Ne. Čez polje dirjajo.«

»Potem pa je še zmeraj čas, da pojem tudi meso,« je dejal ženin. »Godci, igrajte! Svatje, plešite! Kaj le stojite in zijate!«

Godcem ni bilo do godbe, ne svatom do plesa. A Petru Klepcu se niso upali ugovarjati. Dude so pis-kale, noge so poskakovale. Korenjak pa se je gostil z mesom.

V tretje so pritekli pastirji.

»Ogri jezdi v vas!« so zavpili.

»Zdaj bo pa res že čas,« je rekel Peter Klepec. »Ali jih je mnogo?«

»Kot listja in trave.«

»Tem bolje, da se bo izplačalo vstati od mize,« je dejal korenjak in nastavljal čašo: »Nalijte mi vina!«

Nalili so mu vina, Peter Klepec ga je izpil in si obrisal usta.

Vstal je od mize, si zategnil pas in zavihal rokave.

»Peter!« je vzkliknila mati. »Nikar jih preveč!«

»Saj jih ne bom,« je rekel. »Samo malo jih bom pobožkal.«

To je rekel, že je stopil proti vasi. Zagledal je ogrsko vojsko, spredaj kralja z velikaši, vsi so držali gole sablje v rokah. Gnali so velik vik in krik, da bi si vlili poguma.

Zagledali so Petra Klepca, že so se ustavili. Presneto! Videli so, da je trezen, pripravljen za boj, strah jim je stopil v kosti. Ako bi se jim korenjak ne bil smejal, bi bili na mestu obrnili konje in pobegnili.

»Na moje ženitovanje ste prišli?« jih je vprašal »Kako lepo, da ste se me spomnili. Dobrodošli! Ali godci so samo za moje svate. Ako bi radi plesali, vam jaz eno zagodem.«

Zgrabil je vitko jelko in jo izruval s koreninami vred. Preden je utegnul zamahniti, se je vojska obrnila, pa v beg. Kralj je bil zadnji, pred njim velikaši.

Peter Klepec pa za njimi z jelko v rokah čez drn in strn. Podil jih je prav do meje slovenske dežele. Kralj je padel s konja in se ubil. Nihče se ni ozrl, ne ustavil, da bi ga pobral, vsak si je hotel rešiti vsaj golo življenje.

Korenjak pa se je ustavil, izkopal jamo in zagrebel svojega sovražnika. Na grob je postavil veliko skalo.

»To je mejnik,« je dejal.

Vrnil se je domov, kjer so ga čakali svatje.

»Nekoliko sem se zamudil,« je rekel »Godci, zaigrajte! Z nevesto bova plesala.«

Dude so zapiskale, Peter Klepec je prijel nevesto za roko in jo odvedel na ples. Z njima so rajali svatje tri dni in tri noči. Osilničani so marsikaj pozabili, le tega ne, kdaj je bilo Klepčevu ženitovanje.

*

Klepčeva mati je kmalu po tem umrla. Tudi Petra Klepca že zdavnaj ni več med živimi. Živè pa še njegovih vnukov vnuki. Menda so prav taki korenjaki kot njihov praded. Bog ve, ali se zavedajo svoje moči. Kaj pravite?

Majniški izlet

Vselej, ko so zapihali z juga topli vetrovi ter prignali v dolino drobne lastovice, je tudi v šolski sobi zadisalo po vigredi, po novem življenju. Tedaj so zaživali pomenki o velikem majniškem izletu.

Ko je Tončka prvo leto hodila v šolo, so se — vsi učenci in učenke — v maju napotili peš v bližnji trg, kjer so jim razkazali delo in obrat v veliki kemični tvornici. Drugo leto so si otroci ogledali Maribor, tretje leto so občudovali Celje in razvaline starodavnega gradu nad tiho Savinjo. In letos? Letos so sklenili obiskati belo Ljubljano in veliki sejem.

Tončka je šla na majniški izlet samo prvo leto. Drugo in tretje leto je morala ostati doma. Preveč jih je bilo v hiši. Oče je delal, resda, v kamnolomu, zaslužil je tudi, a je vse sproti šlo, zakaj poleg Tončke je bilo v hiši še pet zdravih, pa nenehno tako zelo lačnih želodčkov, da jih je uboga mati utegnila komaj komaj za silo nasititi. Tončka je bila, resda, še majhna, vedela pa je, da ne sme zahtevati, naj bi ji starši plačevali še stroške za izlete.

Res je, staršev ne sme nadlegovati, a zaslužila si bo sama. Ne, Tončka ni držala križem rok. V jeseni, ko so dozorele brusnice ter z rdečim, pikčastim prtom pokrile ogromno planjavo nad vasjo, se je Tončka urno zasukala. Dan za dnem je zgodaj zjutraj vstajala ter odhajala daleč na planjavo. Nabiranje brusnic ni bilo lahko delo. Kolikokrat se je do krvi urezala v prst! Prsti so jo boleli, koža jo je srbela, a če je hotela kdaj videti belo Ljubljano, je pač morala potrpeti in delati. In Tončka je delala, delala neutrudljivo in trpela. Ure in ure je morala nabirati brusnice, ure in ure se je morala sklanjati globoko k neradodarni zemlji, da je zaslužila tri, le redkokdaj štiri dinarje, največkrat pa ne več nego kakšna uborna dva dinarčka.

Pozimi in jeseni je nosila vsak dan zgodaj zjutraj, preden se je napotila v šolo, dol v vas mleko petim, včasih šestim družinam. Spodaj v vasi so ji pravili: mala mlekarica. Včasih, ko je bilo zunaj mrzlo, bi bila tako rada ostala pod toplo odejo...

Zato pa je vsak mesec povečala svoje bogastvo vsaj za enega kovača. O, kako težko prislužen denar!

Zato pa pojde v Ljubljano in nekoč morebiti v Zagreb, nemara celo v Beograd, v daljni Beograd...

Kolikšno je bilo njeno veselje, ko je v šoli zvedela, da bodo stroški železniške vožnje in dvodnevne bivanja v Ljubljani znašali »samo« 55 do 60 dinarjev! Tončka bi bila najrajši kar zavriskala. Njeno srce je zapelo. Saj si je prihranila, s trdim delom prislužila več nego sto dinarjev!

Ne samo da se bo prvič vozila z železnico, ne samo da bo prvič objela večji kos slovenske zemlje, ne samo da se bodo njene oči napasle s tisočermi prečudnimi mikavnostmi na velikem sejmu, ne samo to, marveč bo svoji mami lahko kupila tople zimske copate za prihodnjo zimo. Mama si je sicer sama napravila copate, a bile so tenke, mrzle... Tončka pa ji bo kupila na sejmu lepe, visoke, znotraj bele, volnene, kosmate copate...

Kako dolgi so bili prihodnji dnevi, kako počasi so lezli. Kakor da se je čas ustavil tam nekje za deveto goro.

Tončka je vse že vnaprej videla: zelene gozdove, lepo valujoča žitna polja, srebrne ceste, pisane vasi in trge, visoke cerkvene stolpe in napolnjen belo Ljubljano z visoko donebnico, kamor jih bo liki blisk dvignilo urno dvigalo. Prav z vrha si bodo ogledali vso Ljubljano, pravijo, da se bodo z donebnice lepo videle Kamniške planine, če bo lepo vreme. Pa cestna železnica, ki se baje vidi z donebnice kakor premikajoča se otroška igračka. Na sejmu pa čudež za čudežem...

Naposled, naposled, samo še en teden. Ali se ne bo vreme skazilo?

»Tončka, prašičku moraš nesti!« jo je zmotila mati v sladkih sanjah.

Tončka je bila najstarejši otrok pri hiši ter je že ves čas krmila prašička, ki je prišel k hiši okrog sv. Jožefa. Žival se je že kar lepo zredila.

»Šič, šič...!« ga je poklicala.

Prašiček pa se ni oglasil, ni prihitel kakor po navadi, ni veselo krulil.

Kaj mu je? Saj ni niti včerajšnje godlje požrl! Tončko je hudo zaskrbelo. Kar v hlevu je ležal na gnoju. No naposled je pricapljal. Joj, kako je shujšal! Tončka se je prestrašila.

Poskušal je jesti, pa mu ni dišalo. Obrnil se je ter odcapljal v hlev. Nič je ni pogledal, nič ni zakrulil.

»Mama, mama!«

Kaj bo, če bo pujssek poginil? S čim si bodo prihodnje leto belili?

Mati je prihitela ter vsa zaskrbljena pogledala žival. Prašiček je bil po trebuhu že ves rdeč.

»Rdečica! Poginil bo!«

Čez dva dni je šič zares poginil. No-vega prašiča morajo kupiti. Morajo? A kje dobiti denar? Ali nima Tončka toliko in toliko prihranjenega denarja? Sicer ne bo zadosti, a nekaj bodo morebiti posodili dobri sosede.

Tončko je grabil jok za grlo. Kakor klešče jo je prijemal. Pa ni nič pomagalo. Tončka je bila že »velika« ter je vedela, da mora družina vse leto jesti. Dala je mami ves svoj prihranek... Koliko lepih srebrnil dinarčkov, koliko pokopanih upov...

Sonce je tako lepo sijalo, ko so spodaj v trgu njeni sošolci in sošolke stopili v vlak. Stroj je zasopihal, vozovi so zaropotali... Potem pa so vedno hitreje, hitreje, hitreje drdrali beli Ljubljani nasproti...

Visoko nad trgov je stala Tončka in si z robčkom brisala solzne očke...

F r a n R o š

NA VRTILJAKU

Visoko sedimo,
krepkó se držimo
in v divjem se krogu
podimo, vrtimo.

Pogumno zajezdil
je Milan konjiča
in goni ga z bičem
čez Kranj do Tržiča.

Ivanka je sedla
v prelepo kočijo,
obiskat gre teto
tja v daljno Litijo.

Na slona Andrejček
je zlezel junaško
mudi se mu v Celje
in k botru še v Laško.

Poglejte, s kamele
smeji se nam Niko,
nocoj bi dospeti
hotel še v Metliko.

Saj godba igra nam,
potujmo veselo
in z zemljo okroglo
vrtimo se smelo!

A kadar zvrtil se
nazadnje nam v glavi,
tedaj potovanje
naj spet se ustavi!

Vsi trudni od poti,
vsi zdravi in celi
za dinarja dva smo
do kraja prispeli.

Lili Novy
POLŽ

Ilustrirala Liza Hribar

*Nekoč je polž na cesto šel,
na cesto,
na cesto!
Zvečer je s grma v gozd brzel,
vso noč je hitel in šelel,
da s dnem prispel bi v mesto.*

*Ko dobro se sdanilo je,
sdanilo,
sdanilo,
je videl hiše sidane,
na strmih strehah dimnike,
iz njih se je kadilo.*

*Obstal je polž, veselo stal,
veselo,
veselo,
in mislil: Zdaj prihajam prav!
Nekdó mi tam bo sajtrk dal,
mi dal bo kavo belo!*

*Korak je še napravil tja,
napravil,
napravil,
ko mu je radost vsa prešla:
strogó mu pot na mestna tla
je mitničar zastavil.*

*Zaklical je: „Hej! — Striček ti!
Hej, striček!
Hej, striček!
Si natovorjen kar za tri,
a mitnice ti mari ni.
Ti si mi čuden tiček!“*

*Obstal je polž in rekel mu
in rekel
in rekel:
„Sem revež kmečkega stanu!
Naprej me pusti! Brez miru
in s trdom sem pritekel!“*

*A mitničar, osoren mož,
osoren,
osoren,
je bevsnil: „Kar obrnil boš,
če ne pa v kehi čas doboš,
postati bolj pokoren!“*

*In polž se v svoj podal je kraj,
podal je,
podal je,
in lezel žalostno nazaj
skoz cestni prah, skoz gozd in gaj,
grmičevje in ščavje.*

*Premislil je: „Prodal bom pred,
prodal bom,
prodal bom,
brez hiše šel na pot bom spet,
morda pa tudi pustil svet
in kar doma ostal bom!“*

Ferdo Skok

Zgodba o Bimbovcih in prašiču

(Veržejaka narodna)

Bimbovci so vas, ki se je kakor
koklja razčeperila ob obeh brego-
vih znamenitega potoka Babjeka -

Žabjeka. Še bolj znameniti in briht-
ni pa so vaščani sami, dasiravno so
se takrat, ko je ljubi Bog ljudem in
živalim pamet delil, skrili v grmov-
ju ob Babjeku - Žabjeku.

Je bimbovskemu mežnarju ušel
prašič iz hleva naravnost v ajdo.

Nerodna reč, kajti so Bimbovci
ajdo sejali zavoljo župana, se pravi,
zavoljo ajdovih žgancev, ki jih
župan ceni.

Grozno novico je prvi prinesel
občinski policaj Gonzek.

Stopili so skupaj občinski možje
in po postavi sklenili, da mora mrcina
prašičja nazaj v hlev.

Ročno in korajžno zgrabi Gonzek
za sabljo, ščetinar pa prav tedaj
tako strašansko zakruli, da je Gon-
zeku odneslo sabljo iz rok.

»Krščenmatiček, pa se dajva!« za-
kriči Gonzek in že bi skočil v ajdo,
da ga ni za suknjič prestregel žu-
pan. »Nič ne bo« je dejal, »saj boš
vso ajdo uničil.«

Dolgo se Bimbovci čehlajo po
skuštranih glavah, da bi izmodrili
tako, ki bi mrcino prepodila iz aj-
de, ajdi pa prizanesla.

Pa se jim posveti prava:

Gonzeka posade na desko, desko
pa na grbaste hrbte dveh svetoval-
cev.

In se je zgo-
dilo, da je me-
žnarjev pujsek
ubogal takoj,
ko mu je raz-
jarjeni Gonzek
odsekal tri če-
trtine v tri pre-
vzetne svitke
zavitega repa.

Ajde, — ajde
pa Gonzek ni
potlačil.

Živela je mati...

V hribih nekje je živela revna mati, ki ni imela nič drugega pod božjim soncem, kakor majhno, polpodrto bajtico, še manjšo njivico, tri sinove in svoje dobro, ljubeče materino srce... Dan za dnem je kuhala izmenoma koruzni močnik in koruzne žgance, niti ob največjih praznikih ni mogla svojim otrokom postreči s čim boljšim. Toda sinovi so bili zadovoljni s tem, kar jim je skuhala, ker so vedeli, da je njihova njivica premajhna, da bi mogla zrasti na njej še zlata pšenica in sladka ajda. Tako so živeli vsi srečno in zadovoljno, dokler niso sinovi zrasli in spoznali, da je rodna bajtica premajhna za vse.

Neko pomladno jutro, ko je prijazno sijalo sonce in je iz smolnatih popkov na drevju že kukalo mlado zelenje, so rekli sinovi materi:

»V svet pojdemo s trebuhom za kruhom. Dom je premajhen za vse.«

Materi so vztrepetale roke in po starem nagubanem licu se ji je potočila solza. Pa je premagala žalost in mirno odgovorila:

»Le pojdite, otroci! Čeprav bi mi srce počilo od bridkosti, vas ne bi smela zadrževati. Odrasli ste in čas je, da živite po svoje in si sami služite kruh, ki naj bo boljši in obilnejši, kakor vam ga je mogla dati vaša mati.

Sinovi so šli.

Najprej je šel Janez, najstarejši. Ko se je mati poslavljal od njega, je bridko jokala, tako da bi si skoraj izjokala oči.

Potem je odšel Tone, njen drugi sin. Mati je stokala in ihtela kakor umirajoča srna, ki jo nespreten lovec ni dobro zadel.

Končno se je poslovil še Miha, njen najmlajši. Mati ni mogla več jokati, ker je izjokala že vse solze. Tiho, onemogla in strta od bridkosti je gledala za odhajajočim. Bilo ji je, kakor da sanja in te sanje so bile najstrašnejše, ki jih more sanjati ljubeča mati.

Sinovi so odšli v svet.

Janez se je pridružil drvarjem v širnih kanadskih gozdovih. Tone je šel v francoske rudnike, in Miha, najmlajši, je nekje v Vestfaliji v tovarni od jutra do večera moral streči velikemu jeklenemu stroju.

Naporno je bilo delo drvarja Janeza, rudarja Toneta in tovarniškega delavca Mihe. Večkrat so se z bridkostjo in hrepenenjem spominjali svoje bajtice v hribih in stare, osamele matere. Spominili so se pesmi, ki so jo peli, ko so bili majhni. Kadar jim je bilo najhujše, so zapeli, in glej čudo: vse bridkosti in težave so mahoma prešle. Neizmerne dalje, ki so jih ločile od doma in matere, so izginile, pri srcu jim je postalo lepo in lahko kakor takrat, ko so bili še majhni in so pasli staro šeko na domačem bregu. Pisali so materi pisma: »Mati, dobro nam je. Delo je sicer naporno, toda saj smo mladi in močni. Ko si bomo pa prihranili nekaj denarja, se vrnemo k vam. Prezidali bomo bajtico in dokupili zemlje, o mati, tako nam bo lepo!«

Tako so minevala leta. Mati je čakala. Zelo se je že postarala. Oglušela je in skoraj popolnoma oslepela, umreti pa ni hotela prej, dokler se ne vrnejo sinovi. In vedela je, da se vrnejo, čeprav ji že dolgo niso pisali veselih pisem. Njeno srce ji je povedalo, da pridejo.

Prvi je prišel Janez. Od dela je bil ves zgaran in postaran, toda ko je zagledal mater in svojo rodno bajtico, se je veselo nasmehnil.

Potem se je vrnil Tone. V rudniku mu je odtrgalo nogo, pa je, čeprav enonog, od veselja skoraj zaplesal, ko je po tolikem času spet lahko objel svojo staro, ljubo mater.

Nazadnje se je vrnil še Miha. V tovarni mu je jedka tekočina brizgnila v oči, da je oslepel. In vendar, ko je začutil v svojih rokah stare, suhotne materine dlani in začul njen mehko zvoneči glas, se je veselo zasmel in vzkliknil: »Oh, kako je lepo!«

»Tako je lepo, da smo spet doma!« sta ponovila brata za njim.

Mati je pa molčala. S svojimi na pol oslepelimi očmi je še predobro videla sinove, svoje junaške, krepke sokole, ki jih je zmaličil svet v ostarele, uboge pohabljenice.

»Oh, ubogi, ubogi moji, kaj je svet naredil iz vas!« je zajokala in ljubeče srce ji je počilo od bridkosti.

Zagrebli so jo ob cerkvi vrh hriba. Na njenem grobu je zraslo rožno drevesce, ki je vsako poletje polno temno-rdečih cvetov. Na teh cvetovih se leskeče tisoč rosnih kapljic, ki ne izhlapijo, čeprav sije sonce še tako toplo. To ni rosa, ampak materine solze so, pravijo ljudje

FRAN ROŠ

MARIJA JE PO POLJU ŠLA

(Narodna)

Ilustriral M. Sedej

Marija je po polju šla,
je srečala tesarja dva.
»O tesarja, kaj tukaj delata?«
»Za Jezusa križ narejava.«
»Ce delajta tenko in drobno,
da Jezus laže trpel bo.«

Marija je po polju šla,
je srečala vrvarja dva.
»Oj vrvarja, kaj tukaj delata?«
»Za Jezusa vrvi pleteva.«
»Ce delajta tenko in drobno,
da Jezus laže trpel bo.«

Marija je po polju šla,
je srečala kovača dva.
»Oj kovača, kaj tukaj delata?«
»Za Jezusa žeblje kujeva.«
»Ce delajta tenko in drobno,
da Jezus laže trpel bo.«

Oskar Hudales

Zaklad

(Narodna zgodba)

Nekje in nekoč je živel neki oče. Kakor je v pravljici že navada, je imel tri sinove. No, pa to, kar mislim povedati, ni pravljica. Resnična zgodba je. Le začne se tako, kot se pravljice začno. Oče je torej imel tri sinove, zakrpano bajto, kozji hlev, staro, veliko tepko in vinograd. Sam je že bil betežen in star, komaj je zmagoval delo, kajti sinovi so bili slabi delavci. Poleti so najraje plegali v senci pod tepko, pozimi pa na klopih ob peči. Stari se je mučil in delal, da je po večerih komaj vlekel utrujene noge za seboj. Nič ni pomagalo, če je sinove zlepa ali zgrda silil k delu. Šli so sicer, a vse, kar so naredili, je bilo napravljeno na pol in površno. Zato jim je večkrat predel pajek po želodcih. Največkrat so jedli ovsen kruh in nezabeljen krompir in še mleka bi ne poznali, če bi se jih tu pa tam ne usmilila suha koza s kakim litrom.

»Oh, ljubi fantje!« je pogosto vzdihoval oče. »Kaj bo! Kaj bo, če se ne mislite bolj oprijeti dela. Od lakote nas bo konec.«

»Eh, kaj še!« so ga zavračali sinovi. »Je pač vseeno, če kaj delamo ali ne. Od krpe naše zemlje ne moremo živeti štirje. Eden bi morda še živel.«

»Dobro!« je rekel oče. »Pa se izgubite kam po svetu. Sam bom že živel, kakor ste rekli.«

O kakem izgubljanju po svetu seveda sinovi tudi niso hoteli nič slišati. Ostali so doma in vse je po navadi teklo dalje. Sinovi so več lenarili ko delali in otepali glad. Le oče v svoji pridnosti ni popustil. Delal je ko mravlja, toda njegovo delo tudi ni mnogo izdalo, kajti tlačila so ga leta in moči so mu kopnele.

In tako je nekega dne dodelal. Pozimi nekoč je legel na peč in ni več vstal. Tik pred svojo zadnjo uro je poklical nadebudne sinove. Odkašljal se je in rekel s tihim glasom:

»Oprostite, ljubi fantje, meni siromaku. Nisem prav ravnal z vami. Lahko bi nam dobro šlo, če bi hotel. Toda moje staro srce je bilo zakrknjeno. Vsega me je prevzela grda skopost. Nisem vam hotel privoščiti lepih dni. Toda zdaj, ko se poslavljam od grešnega sveta, me je doletela čudna milost. Moje zakrknjeno srce se je omehčalo in skopost je nekam izginila kakor rosa, ko sonce posije nanjo. Povedati vam moram skrivnost, ki sem jo dolgo, dolgo skrival pred vami in celo pred vašo pokojno materjo. Bog mi bodi milostljiv!«

Stari se je oddahnil. Sinovi so pazno prisluhnili, da bi jim ne ušla nobena beseda in trepetali ob misli, da oče ne bi morda prej izdihnil, preden jim ne pove svoje skrivnosti. Toda stari je globoko zajel sapo in nadaljeval:

»V našem vinogradu je skrit zaklad. Kje točno leži, ne vem več. Le to vem, da je precej globoko skrit. Lep zaklad je in vse življenje vas bo redil, če ga najdete. Ko sneg skopni, se lotite dela. Išcite temeljito, dokler...«

Staremu je zmanjkalo sape. Dogovoril je in je umrl. Sinovi so ga po krščansko pokopali in ko so prišli od pogreba domov, se niso nič jokali. O, ne! Celo nasmejnili so se drug drugemu in najstarejši je dejal:

»Vidita, naš oče nas je vse življenje mučil, a smrt mu je le omehčala srce.«

Najraje bi se bili kar pognali na delo. Toda zunaj je ležal debel sneg, nebo se je držalo ko pepelnična sreda in zvečer je zopet naletaval sneg.

»Oh!« je vzdihnil prvi.

»Ah!« je zajavkal drugi.

»Eh!« je zastokal tretji.

Pa so šli spat in vso noč se jim je sanjalo o zakladu, o svetlih denarcih in brezdelnem življenju.

Zima je končno le šla h kraju. Izza gore je pribežljal jug. Lizal in lizal je sneg, v nekaj dneh ga je polizal z rebri. Le v dolini ga je za poslastico pustil še nekaj. Na gričih se je zemlja dodobra posušila. V ruši pod vinogradom so se pokazale prve trobentice.

Sonce se je smejalo, vse srečno, da more po dolgem času pokazati svoj zlati obraz izza mrzlih oblakov.

»Čas bo,« so rekli bratje, pograbili zarjavelo orodje in se lotili posla.

»Kak čudež se je zgodil,« so ugibali sosede, »da so ti trije lenuhi čez noč postali tako skrbni in pridni delavci?«

Siromaki! Ko bi le vedeli, kakega koristnega posla so se lotili bratje! Popokali bi od zavisti.

Trije bratje pa so delali brez odmora in brez besedi, da jim je pot curkoma lil z nosov. Še obrisati se niso utegnili. Žvenket njihovih motik se je razlegal daleč preko griča. Bratom se je zdel kakor prijetna muzika. Na večer so jih boleli križi in roke. Ko so se ozrli, so videli, da so prekopali še zelo malo. Kajti kopali so temeljito in globoko.

»Bog ve, kje je zakopan zaklad!« je vzdihnil najstarejši.

»V spodnjem koncu ga gotovo ni,« je menil srednji. »Drugače bi ga že našli. Začnimo jutri kopati kje drugod.«

»Ne!« je odločno rekel najmlajši. »Kar od kraja kopljimo. Tako zaklada ne bomo zgrešili.«

Obveljala je njegova. Več dni so gurali od zore do noči, obrnili vsako grudo, razbili vsako škrlj, a zaklada ni bilo nikjer. Ko so delo opravili, so izdelani na smrt, nevajeni takega temeljitega in težkega posla, sedli na rušo vrh vinograda.

»Potegnil nas je stari,« je bridko rekel najstarejši. »Ni zaklada v vinogradu.«

Žalostno sta mu pokimala brata.

Čas je potekal. Potolažil je žalost v srcih treh bratov. Pregnal je tudi utrujenost iz njih udov. Le misli na zaklad ni mogel pregnati. Mučila in preganjala jih je v snu in bedanju. Vsak hip so gledali dol na vinograd. Za čuda lepo je letos poganjala trta, lepše ko prejšnja leta, bujnejše ko v sosednjih vinogradih.

Kaj, če se oče le ni zlagal?

Preplitvo so morda kopali...

»Vesta kaj,« je najstarejši predlagal lepega, toplega večera konec maja. »Poizkusimo še enkrat!«

Ni povedal, kaj in kako misli, a druga dva sta ga razumela.

»Pa poizkusimo!« sta pritrdila.

Zopet so zapele motike. Sedaj so greble še globlje, še temeljiteje. Bolj globoko niso mogli kopati. Sedaj najdejo zaklad ali nikoli. Ko so prekopali ves vinograd, je bila zemlja v njem rahla ko blazina, a o zakladu ni bilo ne duha, ne sluha.

Jezno so vrgli trije bratje motike v kot, zabavljali čez mrtvega očeta in se zaklinjali, da zaklada ne pojdejo več iskat. Sram jih je bilo, da so umirajočemu tako nasledili.

»Morda se mu je bledlo,« je rekel najstarejši.

»Ni se mu bledlo,« je trdil drugi.

»Zlagal se nam je, a bogve čemu?«

»Norci smo bili, da smo mu verjeli,« je pristavil najmlajši.

Prišla je jesen. Trta je v vinogradu, ki nikdar poprej ni bil tako temeljito obdelan, obrodila bogato, bogatejše ko v vseh vinogradih v soseski. Toliko vina so imeli trije bratje, da jim je zmanjkalo sodov. Morali so si jih izposoditi pri sosedih. In je bilo vince tako, da se je iskrilo ko sonce. Če ga je kateri izmed bratov izpil kupico preveč, so se mu čudno zapletale noge in jezik.

Za njih vince je izvedel tudi vaški gostilničar. Z dobro pijačo je rad vabil ljudi v svojo krčmo. Stopil je k bratom in jih vprašal, če prodajo vino.

»Prodamo!« so rekli.

Gostilničar je pijačo pokusil, kupil, plačal in šel. Najstarejšemu je ostal v roki šop bankovcev. Gledal jih je nekaj časa, se nasmehnil in rekel:

»A — ha!«

»Da, da!« je modro zinil srednji.

»Mhm!« je pokimal najmlajši. »Zdaj smo našli zaklad. Moder mož je bil rajni oče. Bog mu daj dobro!«

In so si natočili bučo vina, da ga izpijejo rajnkemu na zdravje, sebi na veselje.

Kaj je doživel Travka

Po S. Rozanovu priredil Emil Smasek — Ilustriral L. Perko

59. PRI OČETU V PISARNI.

Oče je sedel zelo žalosten v pisarni. Vso noč nista z materjo spala. Ves čas sta čakala, da bo pozvonil telefon in da bosta izvedela, kje je Travka. Zjutraj je oče šel v pisarno in mati je ostala doma vsa bolna.

V očetovi pisarni so že vsi vedeli, da se je Travka izgubil. Vsi so premišljevali, kje le tiči Travka.

Nekateri so rekli, da bo Travka že prišel domov, drugi pa, da ga je najbrž povozil vlak ali da se je zgodila kakšna druga nesreča.

Pa je zazvonil telefonski zvonec.

Oče je dvignil slušalo in poslušal: „Vašega dečka smo našli. Priđite na policijo v prijavitni urad.“

„Prosim vas, držite ga!“ je zaklical oče v telefon. „Ne pustite ga nikamor! Močno ga držite!“

Uradniki, ki so sedeli z očetom v isti pisarni, so radovedno poslušali. Ko je oče odložil slušalo, so vsi skočili s stolov, tekli k njemu in vpraševali: „Kaj se je zgodilo?“

Oče je vstal in rekel: „Dokler ga ne vidim na lastne oči, nič ne povem!“ Nato je hitro stopil k obeh šafnikom, zgrabil plašč in klobuk ter zdirjal iz sobe na cesto.

Od očetove pisarne, ki je bila izven Ljubljane, je vozil v mesto avtobus št. 3. Oče je skočil v avtobus. Plašč je imel oblečen samo na eno roko. Na glavi je imel tuj klobuk. Galoš sploh ni vzel, tako je hitel.

60. PO BENCIN.

Šele v avtobusu si je malo oddahnil. Oblekel je plašč, kakor se spodobi, in sedel blizu šoferja. Avtobus je hitro vozil. Očetu je bilo srce. Hotel je čimprej videti Travko. Naenkrat je opazil, da avtobus ne vozi v mesto, ampak nekam drugam. Skočil je k šoferju.

„Prosim vas, kam se peljemo?“

„Po bencin,“ je odgovoril šofer.

„Zakaj po bencin? Po kakšen bencin? Zakaj izdajate vozne listke v mesto, če greste po bencin?“

„Ne razburjajte se, gospod! Kupili ste vozni listek za mesto in prišli boste tja. Brez bencina pa sploh ne bi nikamor prišli. Če zmanjka bencina, preneha motor delovati in avto ne more naprej.“

Isti trenutek se je avtobus ustavil. Ob cesti je stalo veliko železno stojalo. Na njem je bil napis:

BENCIN

Šofer je zatrobil. K stojalu je stopil človek, ki je prodajal bencin. Šofer je skočil iz avtobusa in mu dal neke listke. Za te listke je dobil bencin. Vsak mesec je prodajalec bencina poslal te listke z računom lastniku avtobusa in ta je moral plačati bencin.

Šofer je odvil na avtobusu velik kovinasti zamašek, ki je zapiral posodo za bencin. V odprtino je vtaknil debelo gumijasto cev, ki je bila pritrjena na stojalo. Prodajalec bencina je prijel veliko kljuko na stojalu in jo začel premikati sem in tja. Tako je črpal bencin iz velikih pločevinastih sodov pod zemljo.

V gornjem delu stojala sta bili dve stekleni posodi. Ena od njih se je zelo hitro napolnila z bencinom. Pod njo je nekaj tiho počilo. Kazalec na železnem okroglem merilu, ki je bilo podobno uri, je pokazal, da je že načrpal 5 litrov bencina.

Steklena posoda se je takoj izpraznila in bencin je tekel po cevi v avtobus.

Prodajalec je črpal dalje in druga steklena posoda se je polnila.

Zopet je nekaj počilo. Kazalec je pokazal na številko 10.

Iz druge posode je spet tekel bencin v avtobus.

Oče je skočil iz avtobusa in nestrpno hodil okoli stojala. Večkrat je stopil k šoferju in ga prosil, naj se čimprej odpelje.

Končno je šofer zatrobil. Oče in drugi potniki so vstopili in avtobus se je odpeljal.

61. KJE JE TRAVKA?

Oče je tekel na policijo. V prijavnem uradu je bilo mnogo ljudi. Oče

je iskal Travko. Nikjer ga ni opazil. Zato je zaklical: „Prosim vas, ali je kdo videl majhnega dečka? Tako majčkenega. Travka mu je ime.“

Neki gospod je odgovoril za vse: „Ne, nismo ga videli.“

62. SVIDENJE.

Tedaj je rekla uradnica: „Odšel je na Glavno pošto telefonirat.“

Oče se je obrnil in tekel na Glavno pošto. Tako je hitel, da se je spotaknil ob stopnico in skoraj bi padel. V veliki veži Glavne pošte je bila telefonska celica. Oče je zagledal Travko, ki je pravkar govoril v telefon.

Ko je Travka opazil očeta, je dal slušalo Severjevi in skočil iz celice.

Očka je dvignil Travko in Travka je objel očeta.

Niti besede nista spregovorila, tako sta bila vesela, da sta se spet našla. Marija Severjeva je stala poleg njih in si z ruto brisala oči.

Naposled je Travka rekel: „Očka, kje si bil tako dolgo? Jaz sem te čakal in čakal, tebe pa ni bilo. Telefoniral sem mami. Zdrava je, samo dolgčas ji je bilo po meni.“

63. DOMA.

Oče se je poslovil od Marije Severjeve, se ji zahvalil in jo povabil na obisk. Tudi Travka se je od nje poslovil. Potem sta šla domov.

Po poti je Travka pripovedoval, kaj vse je doživel, očka pa, kako ga je iskal.

Travka je vprašal: „Ali povabimo Lučko?“

„Seveda jo povabimo,“ je odgovoril oče.

„In Pavla Kovača?“

„Tudi Pavla Kovača povabimo.“

„In Lučkinega očeta in mamo?“

„Povabimo, povabimo.“

Ko sta prišla domov, je mama zajokala in očka je mnogokrat segel v žep po robec in si brisal oči in nos. Tudi služkinja je jokala.

„Zakaj se jočeta? Ali vaju ni sram?“ je rekel Travka.

„Bala sva se, da se nama za vedno izgubiš,“ je odgovoril oče.

„Jaz da bi se izgubil? Jaz nisem več majhen, jaz sem že srednji!“

64. KONEC POVESTI.

Tako se konča povest o tem, kako se je Travka skoraj izgubil.

V tej povesti je vse res.

Po naši domovini se peljejo lokomotive in vlaki, po žicah teče elektrika in v mestih tiskajo časnike, vozijo tramvaji, avtobusi in avtomobili.

Kollec

V. WINKLER

BARKE DIVJEGA MOŽA

*Divji mož prevaža barke
po zeleni vodi Krki,
piha z ustmi v bela jadra,
da mu migotajo brki.*

*Ej, si misli, taka voda!
Saj ni globlja ko dva prsta.
Ko bi mogel z barko priti
mimo straže tja do Trsta!*

*Divji mož si barko steše
in jo naloži na rame.
Tam pri Kalcah se ustavi.
Graničar mu barko vzame.*

*Divji mož je nebogljenček,
trka se po glavi s prstom,
gleda graničarja, misli:
Kaj bo, kaj bo z mojim Trstom...*

UGANKA

JOSIP RIBIČIČ
ILUSTIRALA
LIZA HRIBAR

Za mizo na katedru sedi Metka in si žalostno podpira glavo. Okrog nje sede, stoje, se naslanjajo v zmešanem neredu deklice, ki nosijo na prsih vsaka črke: A, A, G, I, J, J, L, O, S, U, V.

ČRKE (zapojo po napevu pesmi: „Mi smo lovci se skupaj zbrali“):
*Me smo črke se skupaj zbrale, da bi Metki pomagale!
Rešimo ji uganko, to zamotano zanko, rešimo jo tako,
da Metka se cmerila nič več ne bo, da Metka se cme-
rila nič več ne bo.*

METKA: *Joj, meni, kaj bo, kaj bo, meni je pri srcu hudo,
meni je pri srcu težko. Do jutri mora uganka rešena
biti, do jutri moram besedo prelepo zložiti. Beseda
naj nekaj velikega pomeni! Joj meni, joj meni! Pa
vsaka beseda ni za to, 11 je izbranih črk za njo.
Težko je to, zame prehudo. Zdaj črke tu stoje, molče
in nič ne govorijo, nobena rešitve ne pove. Nalašč so
se zamešale vse.*

ČRKA J: *Ti sama si nas zamešala! V šoli nisi poslušala,
zdaj pa ne veš, kako bi napravila, da iz nas besedo
lepo bi sestavila.*

METKA: *Pa mi pomagajte, če je tako, saj vidite, kako mi
je hudo.*

ČRKA A (stopi v ospredje in postavlja črke za besedo G O S L I):
Jaz ti bom uganko rešila, besedo milo iz nas naredila.

ČRKE G, O, S, L, I (se primejo za roke in se zazibajo):
Gosli milo zadonijo, pozdravljajo preljub domovino.

METKA: *Beseda mila ste, a prostora v njej le za črk pe-
tero je. Manjkajo še dvakrat ena in dvakrat dve.*
(Črke G O S L I se spet pomešajo med ostale).

ČRKA L: *Čakaj, besedo prelepo jaz ti zložim. Malo pomislim,
tako jo dobim. (Meša črke, dokler ne sestavi besede
SAVA).*

ČRKE S, A, V, A: *Tri zemlje Sava veže, trem bratom kru-
ha reže, prek naše zemljice šumi, čez skale, doline
valove vali, objema bratce tri, ljubezen jim v srcu
budi.*

METKA: *Beseda prelepa ste, a manjkajo še ena in trikrat
dve! (Črke S, A, V, A odstopijo.)*

ČRKA I: Jaz tudi nekaj znam, besedo poznam, poslano od Boga. Več je vredna kot vse zlato sveta. (Sestavi besedo SLOGA).

ČRKE S, L, O, G, A: Sloga božji je dar, nesloga vsega zla vladar!

METKA: Beseda zlata ste tudi ve, a manjkajo še vedno dvakrat ena in dvakrat dve.

(Črke SLOGA stopijo spet v ozadje).

ČRKA U: Le čakaj, jaz besedo resno ti bom zložila. Iz globin naših src nam bo govorila. (Postavi med govorom besedo SLAVA).

ČRKE S, L, A, V, A: Slava Aleksandru, za nas je srčno kri prelil, je dobri očka našega Petrčka bil! Slava Petru, dedku, ki nas je osvobodil, nas združil, za nas se boril. Slava junakom vseh vekov in časov, ki domovino so branili, s svojo jo krojo pojili.

METKA: Beseda resna ste ve, a manjkajo še vedno dvakrat ena in dvakrat dve.

(Črke SLAVA se pomešajo med ostale črke).

ČRKA O: Jaz pa bom besedo tako zložila, ki vseh skrbi bo tebe rešila. (Sestavi besedo SLAVIJA).

ČRKE S, L, A, V, I, J, A: Slavija, slovanska dobra vila, junake v boj za dom je vodila, ko zvezda vodnica pred njimi hodila.

ČRKA O: Le čakaj, nekaj še manjka, hm, hm, Ta uganka res prava je zanka. (Išče okrog. Nato postavi na levo črke J, U, G.) To pa se mi le čudno zdi, ena črka manjka, nikjer je ni! (Zmiguje z glavo.) Eno, Metka, si zgubila ali kam jo založila. Glej, semle (pokaže) spada, pa nikjer je ni.

METKA (veselo): Tista črka, to si ti! (Potisne O k črki G.) Juhejsa, juhej. (Zaploska z rokami.) Je rešena uganka, zamotana zanka! Juhejsa, juhej, uganko sem rešila in vem, kaj mi govori: „Prelepa naša domovina ...“

VSI: JUGOSLAVIJA na veke naj živi!“

Metka, vse črke in poslušalci zapoje državno himno.

Oče je dejal Nežici: „Vzemi grablje in pojdi v gozd listje grabiti!“

Nežica je odšla v gozd. Tam si je mislila: „Kaj naj storim? Ali naj prej delam in potem počivam? Ali naj prej počivam in potem delam? Če se zdajle malo naspim, bom potem laže delala.“ Legla je na tla in zadremala.

Oče je dejal dekli: „Še ti vzemi grablje in pojdi v gozd listje grabiti!“

Dekla je šla v gozd. Zbudila je Nežico. Ta pa je rekla: „Najprej hočem počivati, potem bom laže delala.“

Dekla je vzkliknila: „O, kako pametna je naša Nežica!“ Legla je na tla poleg nje in zadremala.

Oče je dejal hlapcu: „Še ti vzemi grablje in pojdi v gozd listje grabiti!“

Hlapec je šel v gozd. Zbudil je Nežico in deklo. Obe sta rekli: „Najprej hočeva počivati, bova potem laže delali.“

Hlapec je zaklical: „O, kako pametni sta Nežica in dekla!“ Legel je na tla poleg njiju in zadremal.

Oče je dejal pastirju: „Pojdi v gozd še ti!“

Pastir je šel v gozd. Zbudil je Nežico, deklo in hlapca. Vsi so rekli: „Najprej hočemo počivati, bomo potem laže delali!“

Pastir se je zasmel: „O, kako pametni so Nežica, dekla in hlapec!“ Legel je na tla poleg njih in zadremal.

Oče, gospodar, je zapregel konja, vzel bič in z vozom krenil v gozd po listje. Takoj je videl, da nič dela ni opravljenega. Razjezil se je. Zbudil je Nežico, deklo, hlapca in pastirja. Vsi so se izgovarjali: „Najprej smo hoteli počivati, da bi potem laže delali.“

Gospodar pa je zavpil: „O, kako leni ste vsi! Še neslanega kropa si z delom ne boste prislužili. Sram naj vas bo, lenuhi!“

Zamahnil je z bičem po njih in jih vse razgnal.

LUKEC IN OSEL

OČE NAŠEGA JE KUPIL , DA BO NOSIL
 IZ DALJNEGA IN DA BO IN
 PRINAŠAL IN Z JUŽINO. TEGA
JE VPREGEL V TEŽEK . VZEL JE
V IN VELEL: „HI!“ JE POTEGNIL, A
NI MOGEL PREMAKNITI. JE VES RDEČ V OD
JEZE. DVGNE IN TEPE . TEDAJ STOPI
 IZ IN VPRAŠA: „, ZAKAJ TEPEŠ ?“
„TA NOČE PREMAKNITI !“ REČE .
 STOPI K IN GA ODPELJE V . POTE
PRIME IN GA ZVEŽE K . VZAME V
BIČ IN REČE: „VOZI, !“ LUKEC SE VPRE, A

NE PREMAKNE. GA MOČNO : „VOZI, !“

„NE MOREM,“ ZAJOKA . „NE TEPI ME Z !“

„SAJ TUDI NI MOGEL, PA SI GA LE Z ,“

ODGOVORI IN GA ŠE ENKRAT . POTEM ŠE-

LE IZPUSTI. TEČE V , OBJAME

IN REČE: „LJUBI , NIKOLI VEČ TE NE BO

TEPEL Z !“ SEDA J VESELO .

ANTON DEBELJAK
ZVESTA MIŠKA

MIŠKA RADOGLIEDNA,
NIČ MANJ SLADKOSNEDNA
KAKOR RADOVEDNA,
SE UJAME V PAST.

ZALOSTNO JI LICE:
STRLA SI KOŠČICE
LEVE JE NOŽICE,
KO SI ŠLA JE KRAST.

DOKTOR PAPAGENO
BERGLIČO LESENO
DA JI POD KOLENO,
PA JI SPET NI NIČ.

MIŠKA VEDNO NEŽNA,
DOKTORJŮ HVALEŽNA,
NIKDAR NIČ NADLEŽNA
TEKA Z NJIM KO PSIČ.

KODER SONCE PLOVE,
KROTKA MIŠKA SLOVE:
LEPŠE OD NJEGOVE
NIMA NIHČE DRUG.

KAJPADA ZVESTOBA,
KADAR GRE DO ROBA
SLEHERNEGA GROBA,
BISER JE ZASLUG.

Sv. Naum

Na skrajnem jugu naše domovine leži Ohridsko jezero. Njegovi valovi se ob vihnih dneh zaganjajo ob albanške gore, prek katerih se je z ogromnimi žrtvami umikala junaška srbska vojska pred premočnim sovražnikom. Na drugi strani leži ravnina Ohridskega jezera in divja dolina, po kateri se izlivajo v jezero divje vode Črnega Drina. Tu so bila še pred nedolгим časom središča roparskih Arnavtov, ki jih je naše orožništvo iztrebilo, tako da je potovanje po dolini danes že varno. Vse polno »karaul« (orožniških postaj) skrbi za red in mir tod okoli. Skoro v vsaki karauli srečamo kakega slovenskega orožnika.

Doline okrog Ohridskega jezera so močvirnate. Brez števila črnobelih štokelj klopota po teh dolinah. Krotke so, ker jih nihče ne preganja, tako kot se pri nas ne preganja lastovk. Regljanje teh štokelj je tako močno, da se sliši do mesta Ohrida, ki je oddaljeno 10 km. Okrog jezera je vse polno ribarskih naselij, ki se bavijo z ribolovom. Kajti so ribe Ohridskega jezera znane daleč naokrog. Posebno riba »letica«, neka vrsta postrvi. V dobrih časih so jo prevažali z aeroplani celo v Pariz za najfinejše tamkajšnje restavracije. Tudi ohridska jegulja je znana. Ribiči jo suše in suho razpošiljajo po svetu. Tudi pri nas jo prodajajo v boljših trgovinah. Ribe iz

Ohrida so tako znamenite, da o njih govori celo narodna pesem, ki pripoveduje, da je kraljevič Marko nekoč priredil veliko gostijo za svoje goste. »Sopre«, kakor pravijo tam mizam, so bile obložene z vsemi dobrotami, le rib iz Ohrida ni bilo. Pa ga gostje karajo:

Zaludu si gozbu priredio,
i tri sjajne sopre postavio,
kad nisi, Marko, dobavio,
dobavio ribe iz Ohrida,
od Ohrida bijeloga grada.

In Marko se je takoj odpravil na pot, da prinese še rib iz Ohrida, čeprav je vedel, da ga tam čaka težak boj.

Ohridsko jezero leži 695 m nad morjem, je dolgo 30 km, široko 9 do 14 km. Zavzema površino 348 km². Je torej 250 krat večje od Blejskega, ki meri le 1,4 km². Na najglobljem mestu je globoko 285 m. Jezero ni vse naše, ampak pripada nam le $\frac{1}{4}$ vsega obrežja, ostalo je albanska posest. Ob jezeru leži Ohrid, glavno mesto ohridske doline. Mesto je zelo staro. Že 300 let pred. Kr. je stalo že tam in je kmalu postalo važna trgovska postaja na poti od Jadranskega do Egejskega morja. Po naselitvi Slovenov v 9. stoletju je okrog l. 1000. postal Ohrid prestolnica srbskega carja Dušana. L. 1394. so ga zavzeli Turki, l. 1912. pa so ga Srbi v balkanski vojni spet osvobodili. V mestu živi okrog 9000 prebivalcev, ki bivajo v zanimivo zidanih hišah. Te hiše so spodaj ožje kot pri strehi, tako da so ponekod

Ulica v Ohridu

ulice zgoraj skoraj popolnoma zaprte, ker se strehe nasprotnih hiš skoroda dotikajo.

Največja zanimivost Ohridskega jezera pa so mnogi manastiri (samostani), ki se belijo na pobočjih gora in ob jezeru. Največji je manastir sv. Nauma na koncu jezera tik ob albanški meji. Leži in sanja mirno na malem polotoku. Samostan je zelo star. Osnovalec ga je l. 905. sv. Naum, sodelavec sv. Metoda. V tem samostanu je naš blagopokojni kralj Aleksander I. vsako leto bival par dni. Tu je imel tudi svojo sobico.

Samostan ni premožen in se redovniki preživljajo po večini le od darov pobožnih ljudi. A uživa med ljudstvom velik sloves. Večkrat na leto romajo ljudje v ta samostan, da si izprosijo milost pri velikem svetniku.

Posebno svečano se proslavlja v tem samostanu dan sv. Vladimira. Tedaj je v samostanu in okrog njega vse živo. Po jezeru plove tega dne nešteto čolnov s čudnim tovorom: med može in žene in med otroci se drenjajo dol-

godlake ovce, močni ovni in prhutajoča kurecina. Ko zazibljejo valovi čolne, se oglasi meketanje in kokodakanje, da gre skozi ušesa.

Iz gorskih vasi Črne gore, iz dolin Južne Srbije in Albanije, od vsepovsod se podajo na romarsko pot cele male karavane ljudi in živali. Bogatejši se vozijo na nerodnih vozovih ali jahajo na oslih, revnejši prehodijo več dni dolgo pot peš. Vsi imajo pred seboj skupen cilj: čim prej dospeti do manastira sv. Nauma in podariti pobožnim očetom v samostanu kako žival iz domače staje ali kokošnjaka. Vsak izbere iz svoje staje, kar premore najlepšega. Kmetje si oprtajo na rame najmočnejšega ovna, kmetice vzemo v naročje najbolj belo ovco, dekleta si izberejo najlepše kokoši ali lepa jagnjeta. Med potjo šepetajo živalim svoje želje in misli, da bi pri čudotvornem svetniku izprosili uresničenje.

Svetnikov sloves je v Južni Srbiji tako velik, da srečamo med romarji celo Mohamedance. Med množico preprostih kmetov je tudi mnogo mohamedanskih ciganov, katerih dekleta razveseljujejo romarje s plesom. V teh dneh so vse gostilne, vse hiše in šupe okrog samostana polne romarjev. Žene in otroci smejo prenočevati celo v cerkvi. Može, ki ne dobe več prenočišča pod streho, ležejo na trate. Zaviti v domače volnene odeje prespe ob velikih kresovih hladne in meglene noči. Ob teh ognjih tudi kuhajo. Lon-

Trobentači kličejo vernike

ce in kotle in hrano so si prinesli s seboj, kajti zdoma bodo nekateri celo teden dni.

Ko napoči jutro slavnostnega dne, zabuče prek zidov samostana rogovi in kličejo vernike v cerkev. Skozi ozki obokani vhod v samostan se začne valiti množica romarjev. Nepozabna slika stopa pred oči opazovalca. Množica različnih pisanih noš, fesi, različna barva polti, vse to spominja na slike iz srednjega veka. Možje nosijo na ramenih drobnico. Težko nosijo in težko krotijo braneče se živali. Možem slede žene, ki mirijo preplašene ovne in ovce. Mladina nosi kuretino in jag-njeta. Vse to odlagajo romarji v sa-mostanu. Vsak dar posebej se oznani

z zvonjenjem cerkvenih zvonov. Pri malih darovih se oglasijo mali, pri več-jih darovih pa zabučijo celo veliki zvon v samostanskem zvoniku. Potem se zberejo romarji v cerkvi, kjer se da-ruje velika maša na čast sv. Naumu. Trepetajoče morje svetlobe, mrmra-joče molitve, pobožne pesmi cerkve-nega zbora in duh po kadilu objame pobožno množico in ji napolni srca z upanjem, da bo svetnik uslišal proš-njo in željo slehernika. V svečanem ornatu blagoslavlja metropolit klečečo množico, želeč ji zdravja in sreče.

In kakor se zunaj narava prebujala v novo življenje, tako zapljuje v srcih romarjev nova vera v srečo in lepšo bodočnost.

Hidroplani in mornarica

Pomorsko zrakoplovstvo je oko mornarice. Njegovi hidroplani stražijo obale, otoke, zalive ter široko morje. Iz hidroplana je mogoč pogled tudi v globino morja. Gorje sovražnikovi podmornici, ako jo zapazijo hidro-plani! Obsujejo jo s podmorskimi mi-nami in ji je rešitev mogoča le, če se hitro skrije v večjo globočino, do ko-der ne sega več oko izvidnika na le-talu. Če pa plove v majhni globini, jo letalci prav razločno vidijo iz višine. Iz višin opazijo letalci tudi plavajoče in druge mine pod globino morja. Ra-zen tega morejo letalci na hidroavio-nih opazovati kretanje sovražnikovega vojnega brodovja in to poročati svoji vojni mornarici. Pravilno pa lahko poroča o vsem, kar se godi na morju, le letalec, ki je obenem izku-šen pomorščak. Le tak letalec more razlikovati razne vrste vojnih ladij, sestave raznih skupin vojnih ladij, po-men njihovega kretanja itd. Zaradi tega je neobhodno potrebno, da so hidroaviatiki izučeni in izkušeni po-morščaki.

Vsak hidroaviatik je istočasno tudi pomorski častnik ali podčastnik. Go-jenci pomorske vojne akademije se

najprej vkrcajo na vojne ladje in se morajo izvežbati za vse službe na ladji. Šele nato gredo v posebne šole: eni se odločijo za šolo hidroaviatikov, drugi za podmorniško šolo, tretji za topničarsko na vojnih ladjah, četrti za radiotelegrafsko itd. Oni, ki se od-ločijo za hidroaviacijo, morajo v obi-čno pilotsko ali izvidniško šolo letal-stva. Šele ko to dovrše, jih dodelijo pravi šoli za hidroaviacijo ob morju. Od hidroaviatike se torej zahteva mnogo predizobrazbe, preden mu za-upajo hidroplan, ki se mora boriti ne le proti opasnostim v zraku, temveč tudi na morju. Le izkušene roke in temeljito znanje lahko premagajo vse ovire in privedejo dragega jeklenega ptiča spet v varno pristanišče ali skri-to letališče. Kajti hidroplan, ki strmo-glavi v odprto morje, je navadno iz-gubljen in niti enega njegovega delca ni mogoče rešiti. Težki milijoni so iz-ginili v globočino.

Letala so zelo draga. Običajno ra-čunajo, da stane vsak kilogram nje-gove teže tisoč dinarjev. Ako računa-mo, da je najlažje lovsko enosedežno letalo težko okrog 2000 kg, si lahko predstavljamo, kako drago je zračno brodovje posameznih držav.

Viljem Kunst

»Daj nam danes naš vsakdanji kruh«

Nestrpen sem sledil učenjaku v slavnostno dvorano. Bila je od vseh največja. Stropa sploh ni imela. Božje sonce je obsevalo rastline, ki jih je bila polna dvorana.

»Brez sonca ni življenja,« je dejal učenjak.

Tla ogromne dvorane so bila podobna vrtu. Povsod zemlja, povsod grede z rastlinami. V sredini dvorane je bila največja greda, na njej je rasla pšenica. Tam dalje je rasla rž, njej je sledila kornja. Na drugi strani so bile grede krompirja, repe in korenja, sledile so grede z raznimi travami, tam v kotu pa je na prav majhnih gredah rasel plevel.

Obstala sva sredi dvorane pri pšenici. Z napeto pozornostjo sem čakal, kaj mi bo učenjak povedal. Pričel je: »Zemlja, na kateri rase pšenica, je takšna, kakršno sva v prvi dvorani spoznala za najboljšo. Polovico prostornine te zemlje tvorijo trdne snovi (pesek, glina in humus), ostalo polovico pa si na enake dele delita voda in zrak. Zemlja je seve dovolj globoko obdelana, da more dihati.

V to dobro obdelano zemljo smo dali hlevskega gnoja in s tem dali zemlji skoraj vse, kar rastlina potrebuje za svoje življenje. Snovi pa, ki jih v hlevskem gnoju ni v zadostni množini, smo nadomestili z umetnimi gnojili. Pri gnojenju smo pazili prav posebno na to, da je v zemljo prišlo dovolj kalija, kalcija, fosforja in dušika.

Se tako skrbno obdelana in dobro pognojena zemlja pa bi bila mrtva, če ne bi bila dovolj topla. Toplota je potrebna glivicam, potrebna pa je tudi semenu, ki kali, in rastlini, ki rase. Toplota dobi pa zemlja ali od sonca ali pa od zemlje. Le redko dovajamo rastlinam umetno toploto. Največ toplote dobi zemlja od sonca. Sonce pa je važno tudi radi tega, ker poleg toplote dovaja rastlini tudi svetlobo, ki je za tvorbo našega vsakdanjega kru-

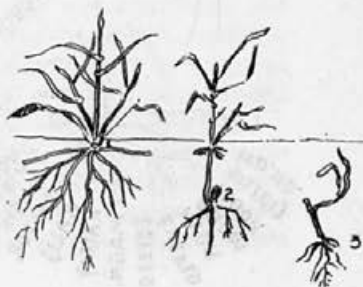
ha posebno važna. Brez svetlobe rastlina ne bi mogla uspevati.

Ko smo tako preskrbeli za dobro zemljo, smo v zemljo posejali seme. Pazili smo, da seme ni padlo pregloboko. Čez nekaj dni se je seme napelo. Kalček, ki je bil prej skrit v semenu, se je podaljšal, pričel je rasti navzdol, nastala je prva koreninica. Iz kalčkovega stebela so se pozneje pričele razvijati stranske koreninice. Istočasno je pričel iz semena rasti drug izrastek. Prodiral je po zemlji navzgor, ko pa jo je predril, se je razpočil in prvi nežni lističi so pogledali na beli dan. Do takrat so se na korenincah razvile že tudi dlačice, ki so pričele srkati hrano iz zemlje.

»Od kod pa je dobivala rastlina hrano prej, preden so se na korenincah razvile dlačice?«

»Seme, ki ga posejemo, je podobno popotniku, ki se je odpravil na dolgo, pusto pot. Tak popotnik mora vzeti za nekaj dni hrane s seboj. Spravil jo bo v nahrbtnik ali povezal v culo. Prav tako je tudi pri semenu. Tudi seme mora za one dni, ko se razvija, imeti hrano s seboj. In res jo ima. Če previdno odpreš seme fižola, boš opazil, da seme nima le kalčka, iz katerega se bodo razvile korenine, in začetkov listov, temveč da ima večidel svoje notranjosti izpolnjene s škrobom, to je s tisto hrano, ki jo bo seme uživalo, dokler se ne razvijejo koreninice. Pri pšenici je ta hrana moka, ki se nahaja v zrnu. Dokler

Pšenično zrno, vsejano 1, 6 in 12 cm globoko

rastlina ne dobi zelenih delov, uporabljajo hrano, ki je nagomilana v semenu. Ker pa je te hrane razmeroma malo, moramo paziti, da ne vsejemo semen pregloboko. Če bi namreč to storili, bi rastlina, ki se bo razvila iz semen, hrano porabila prej, preden bi prvi deli pogledali na sonce. Pri pšenici je najbolje, če je nad zrnem le en prst debele zemlje. Če pa bi seme vsejali za ped globoko, bi hrane v semenu zmanjkalo, preden bi rastlina pokukala na beli dan. Koreninice bi se na taki rastlini sicer deloma razvile, ali kaj pomaga, ko ni sonca, sonca, ki je rastlini neobhodno potrebno.

Ko dobi rastlina prve zelene dele, se njeno življenje iz temelja spremeni. Prej je dobivala hrano, ki je bila pripravljena v semenu. Ko pa dobi zelene dele, je rastlina sposobna, da uživa hrano, ki se nahaja v zemlji.

Gnoj in umetna gnojila, ki se nahajajo v zemlji, pridejo najprej v predelavo glivicam. Glivice iz tega vsega napravijo hrano, ki se v vodi topi. Dlačice, ki se nahajajo na korenincah, vsrkajo to vodo, ta sok. Iz dlačic pronica sok v koreninice, iz njih v korenine in nato do stanic stebela. V stebelu se vzpenja od stanice do stanice in pride končno do listov, do vršičkov, skratka, do prav vsake še tako oddaljene stanice v rastlini. Največ tega soka se nabere v listih.

Hranilne snovi pa pridejo v stanice listov še po neki drugi poti. Zrak, ki obdaja rastlino z vseh strani, pride skozi listne reže (na spodnji strani

lista) v medstanični prostor. V zraku pa se nahaja, kakor sva se naučila, ogljikov dvokis. Ta ogljikov dvokis pronica v stanice listov in tam najde hrano, ki jo je voda prinesla iz zemlje.

Voda, ki je prinesla hranilne snovi iz zemlje, se v stanici razdeli na dva dela. En del ostane v stanici, večji del pa je sedaj nepotreben in izhlapi.

V stanicah listov se nahaja torej *voda* (in v njej raztopljen hrana) in *ogljikov dvokis*.

Na tak list naj sedaj posije sonce. Kaj se bo zgodilo?

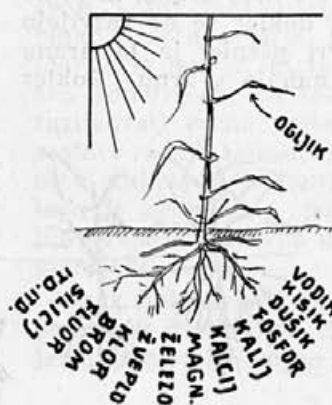
Pod vplivom sončne svetlobe in listnega zelenila se voda v stanici razkroji na dva dela, na vodik in na kisik. Razkroji pa se tudi ogljikov dvokis. Iz njega nastane ogljik in pa kisik. Iz vode in ogljikovega dvokisa nastanejo torej v stanici tri prvine, *ogljik*, *vodik* in *kisik*. Te tri prvine pa se pod vplivom sončne svetlobe, listnega zelenila in še nekaterih drugih sil spajajo v nove spojine. Iz *ogljika* (C), *vodika* (H) in *kisika* (O) nastane v listu *skrob* ($C_6H_{10}O_5$), NAŠ *VSAKDANJI KRUH*. Pri vsem opisanem presnavljanju ostane v stanicah še nekaj kisika, ki ga rastlina ne potrebuje in ga skozi listne reže odda zraku, ki rastlino obdaja.

Na sličen način, kakor skrob, napravi rastlina tudi sladkor, beljakovine, masti, olje, lesovino itd. itd. in pri tem poleg ogljika, vodika in kisika porabi še fosfor, dušik, kalij, kalcij, natrij in ostale hranilne snovi.

»Če sem prav razumel, nastaja v stanicah listov naš vsakdanji kruh le takrat, kadar na list sije sonce — torej podnevi. Kaj pa ponoči?«

»Delo v rastlini ne počiva nikdar. Podnevi nastajajo v listih skrob in podobne snovi. Ko pa pade noč, je treba te snovi prenesti tja, kjer so pač potrebne. To delo opravi zopet voda. V vodi se snovi, ki nastanejo v listih, raztope in potujejo na odrejena mesta.

Dokler rastlina rase, se vse snovi uporabijo za izgraditev rastline same. Ko pa rastlina dorase, se pojavi cvet. Na cvet pridejo žuželke ali pa preko

Pretežni del svoje hrane dobi rastlina iz zemlje, le ogljik dobi iz zraka. Sončna svetloba je za rast rastline neobhodno potrebna

njega potegne veter, cvet se oprahi in oplodi. Cvetni listi odpadejo, plodnica se prične debeliti, v njo sedaj rastlina pošilja vso odvečno hrano. To hrano prinaša v plodnico voda. *Brez vode si dela v rastlini predstavljati ne moremo.*

Pri nekaterih rastlinah (krompir, repa, korenje itd.) se zbira hrana v podzemeljskih delih, pri drugih pa (pšenica, rž, koruza itd.) v nadzemeljskih delih, v semenu.

Ko je seme polno hrane, ko so skladišča do vrha napolnjena, je rastlina svojo življenjsko nalogo opravila. Ne jemlje več hrane iz zemlje. Prične se sušiti, prej sočno zelena barva se počasi spreminja v zlatorumeno, včasih tudi v rdečo in pozneje v rjavo.

Pogladil sem sočne bilke lepo razvite rastline. Prav do njih sem se sklonil. Neizmerno hvaležnost sem občutil do učenjaka, ki mi je tako lepo in razumljivo razodel skrivnosti narave. Bil sem pač slep. Rodil sem se sredi travnikov in njiv, tekal sem skozi zorečo pšenico in skozi sočno deteljo, pa nisem imel ušesa, s katerimi bi prisluhnil pred vrati mogočne narave. Sedaj sem spregledal. Vse okrog mene je sedaj živo. Živa je zemlja, ki jo gazimo, življenje občutim v vsaki travici, nad vsem pa čutim mogočno roko Onega, ki je vse to ustvaril in ki vse to urejuje in vzdržuje.

Ker se mi je zdelo, da je učenjak o pšenici povedal, kar je namenil, sem se podal po dvorani in tam v kotu sem obstal. Tam je bila greda najrazličnejšega plevela. Čudno se mi je zdelo, kaj ima plevel opraviti v tej veličastveni dvorani, pa sem vprašal:

»Čemu gojite pa plevel?«

»Če proučujemo življenje na njivi, moramo pažnjo posvetiti vsem rastlinam, ki rasejo na njivah. Saj tvori plevel z našimi kulturnimi rastlinami kar nekako nerazdružno družino. V tej družini je lenuh plevel. To se pravi, on je in je, jemlje svetlobo, zrak in toploto, ne da pa nobene koristi. Pa to bi mu človek še oprostil, če ne bi bile škode, ki radi plevela nastanejo na njivi, neizrečeno velike. Plevel upo-

rabi mnogo hrane, ki smo jo mi namenili rastlinam, ki smo jih posejali. Razen tega izkorišča vodo, ki je kulturi na njivi neobhodno potrebna. Ker je tak škodljivec, ga moramo zatirati. Če ga pa hočemo zatreti, moramo poznati njegovo življenje. Radi tega smo mu odstopili nekaj prostora celo v naši slavnostni dvorani. Prostora ima sicer malo, ga pa kljub temu skrbno negujemo in delamo vse mogoče poskuse, ki naj bi nam pomagali tega škodljivca spraviti z naših njiv.«

»Kako pa zatiramo plevel?«

»Paziti moramo, da ga skupaj z žitom ne posejemo. Seme je treba pregledati in očistiti. Tudi z gnojem ga lahko zasejemo. Največkrat pa se zaseje na njivi sam. To moremo preprečiti na ta način, da plevel porujemo, kadar je v cvetju. Tudi ni dovolj, če pokončava plevel en sam kmetovalec. Z njive, ki je zarasla s plevelom, se kaj lahko prenese na sosednje njive.«

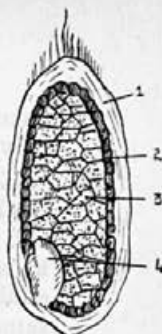
Zdravo seme — dobra žetev

Zapustila sva slavnostno dvorano. Pri vratih sem se še enkrat ozrl na lepo negovane grede. Kar žal mi je bilo, da sva morala že oditi. Po dolgih hodnikih in širokih stopnicah sva prispela na prosto.

Za stavbo se je razprostiralo ogromno polje. Že na prvi pogled sem opazil, da tudi tukaj vlada vzoren red. Vse polje je bilo razdeljeno na enako velike kvadratične njive. Vse njive so bile zasejane. Na vsaki njivi je stala tablica s potrebnimi podatki.

Kakšnih deset njiv je bilo za pšenico. Opazil pa sem, da pšenica ni bila povsod enaka. To sem sicer opazil že večkrat prej v vasi, ali vedel sem, da so zemlje na različnih krajih različne in se nisem čudil. Tu pa je pšenica rasla tako rekoč na eni sami veliki njivi. Uganko mi je rešil učenjak.

»Zemlja, na kateri raste pšenica, je tu povsod enaka. Tudi obdelana je na vseh njivicah enako, enako je tudi pognojena. Seme smo vrgli ob istem

Prerez pšeničnega zrna — povečan. 1. ljuska, 2. beljakovina, 3. škrob, 4. kalček

času in smo skrbeli, da je na vseh njivah prišlo enako globoko.«

»Zakaj pa je pridelek različen?«

»Rastline so na posameznih njivah tako različne radi tega, ker seme, ki smo ga posejali, ni bilo povsod enako. Ne misli pa, da smo uporabili seme od več vrst pšenice. Ne. Vrsta je na vseh teh njivah enaka.«

»V čem pa je potem razlika.«

»Razlika je v tem, da seme ni bilo vse enako močno in enako zdravo. Sam si menda že opazil, da se na njivi najdejo klasi, ki imajo drobno seme, in taki, ki imajo debelo, močno seme. Če nabereš enih in drugih in seme poseješ, mora biti pridelek različen. Še bolj pa je različen, če vzameš zdravo in bolno seme.«

»Kaj tudi rastline vedo za bolezní?«

»Na žalost, da. Tudi rastlina more zboleti. Bolezen lahko pride na žito, ko to že rase. Pride z druge njive ali pa jo veter prinese Bog ve od kod. Take nesreče lahko zmanjšamo, če sejemo seme takih vrst žita, ki so proti boleznim odporna. Temu vprašanju na našem posestvu posvečamo največ pažnje. Ko najdemo za bolezní malo občutljivo vrsto, damo seme kmetovalcu, da ga poseje na svojih njivah.«

»Za vse pač skrbite v tej hiši!«

»Za vse,« je potrdil učenjak. »Dan za dnevom preiskujemo življenje rastlin, raziskujemo razne zemlje, gnoj in seme in skušamo na vse mogoče načine doseči čim večji in čim boljši pridelek. To pa zaradi tega, ker hočemo pridelke povečati na vseh njivah naše domovine. Mnogokrat se čuje, da domača zemlja ne more rediti vseh svojih sinov in se je treba radi tega ogledovati za zaslužkom po tujih zemljah. Res je, da je pri nas obdelana že skoraj vsa plodna zemlja, da torej njiv ne moremo povečati v širino in dolžino. Izkustva pa, ki smo jih dobili na tem vzornem posestvu, in izkustva, ki so jih dosegli drugi narodi, kažejo, da moremo naše njive razširiti v globino. V globino pa jih bomo razširili, če jih bomo pravilno obdelali. Če bo to storjeno, nam bodo naše njive dale naj-

manj dvakrat toliko pridelkov in kruha dvakratnemu številu prebivalcev.

To, kar v tej hiši in naših vzornih posestvih ugotovimo, zapišemo v knjige in časopise, ki so namenjeni kmetovalcu. O tem naši učenjaki predavajo po vaseh. Mi s svoje strani storimo vse, kar je v naši moči; kmetovalec pa vedno bolj uvideva, da mu je naša pomoč potrebna in koristna. Vsak dan več jih prihaja k nam, vsak dan več jih je na naših predavanjih. Naši časopisi in knjige se nahajajo danes že v vsaki kmetijski hiši, treba se je le po njihovih naukih ravnati.«

Učni tev

Med pogovorom sva z učenjakom prispela na dvorišče. Tu je čakal pripravljen avto, s katerim sva se bila pripeljala. Prinesli so mojo culo. Bila je težja kot takrat, ko sem prišel. Ofipal sem jo in spoznal, da so mi v njo dali nekaj knjig. Veselil sem se že, kako jih bom prebiral. V njih so gotovo stvari, o katerih mi je pripovedoval učenjak.

Kratek sunek, avto se je premaknil. Kmalu sva se z učenjakom vozila med njivami zorečega žita.

Nisem se peljal do doma. Vrh klanca je avto obstal. Izstopila sva. Učenjak me je povedel na najvišji vrh in mi pokazal v daljavo. Tam daleč preko polj, preko zorečega žita je ležala vas, ki mi je bila najbolj pri srcu. Na majhnem hribu izven vasi sem ugledal domačijo. V duhu sem videl mater, sestre in brate. Težko mi je bilo pri srcu, hkrati pa sem občutil neizmerno radost, saj bom kmalu doma med njimi. Komaj sem se zdržal, da nisem zajokal. S solzami v očeh sem se še enkrat zahvalil učenjaku, ki mi je krepko stisnil roko v slovo, potem pa sem z nepopisnim zadovoljstvom v srcu krenil proti rojstni vasi.

KNJIGE ZA VAS!

Josip Ribičič: Mihec in Jakec, kart. din 8,—, vez. din 10,—. Slikopisna knjiga za učence prvih razredov. Ob njej se učiš, ugibaš in se smeješ. Tisoč malih slik te vodi skozi zabavno čtivo. — Trikrat smo morali knjigo ponatisniti.

Dr. Joža Lovrenčič: Tiho življenje, kart. din 6,—, vez. din 8,—. Šopek legend, kot jih imamo Slovenci le malo. Knjigo je bogato okrasil z risbami Božidar Jakac.

Josip Ribičič: Miklavževa noč, kart. din 12,—, vez. din 16,—. Lepa, vzgojna in napeta zgodba. Knjiga je vsa prepletena s pisanimi štiribarvnimi ilustracijami.

Dr. Lavo Čermelj: Nikola Tesla, kart. din 20,—, vez. din 24,—. Delo, ki govori o našem največjem iznajditelju in učenjaku. Knjiga, katero bo v dobi elektrike vsak fant z veseljem prebiral.

Tone Potokar: Pirhi, kart. din 20,—, vez. din 26,—. Zbirka najlepših bolgarskih pravljic. Knjigo je okrasilo s svojimi ilustracijami 25 najboljših slovenskih slikarjev.

Tone Seliškar: Bratovščina Sinjega galeba, kart. din 10,—, vez. din 15,—. Ena najlepših slovenskih mladinskih knjig, ki je že prevedena tudi v hrvaščino. Napeta zgodba, polna čudovitih doživetij.

Klopčič-Černejeva: Dedek Miha, vez. din 35,—. Ena najlepših in največjih slovenskih slikanic v štiribarvnem tisku. Radost otrok.

Vse te knjige dobiš pri Mladinski matici v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6, I. nadstr.
Prosi gosp. učitelja, da ti jih naroči, ker jih boš zares vesel.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna
v Mariboru, Aleksandrova 47

v lastni palači
Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34
sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70. leta
v zavarovanje za pogrebno za zneske od
din 1000— do 10.000—; za doto od 1. do 16.
leta starosti za zneske od din 1000— do 25.000—.
— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in
informacije! — Do sedaj izplačali na podporah
preko 30 milijonov dinarjev.
Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine

*Kar potrebuje mladina v šoli
in doma, dobi po nizkih cenah v*
Učiteljski knjigarni v Ljubljani

in v podružnici v Mariboru
Posebno priporočamo bogato izbiro lepih mladinskih
knjig po znižanih cenah. Izberite knjige po cenikih,
ki jih imajo šolski upravitelji, in naročite skupaj,
da bo nižja poštnina

Klišeje eno- ali večbarvne, za časopise,
klišarna knjige, razglednice itd., izdeluje

»Jugografika«

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

Kneippova
*vsako zrno vsebuje
praženi sladni sladkor*
sladnakava

Otrokom za pomlad!

45301—2204

Za lepe dneve najcenejši in najpriladnejši otroški platneni čevljički z gumastim podplatom: otroški din 15.—, ženski din 29.—, moški din 35.—.

5151—44807

Zelo lepi otroški čevljički iz finega mehkega usnja, na zaponko, zgoraj okusno okrašeni.

8222—48801

Otroški, nizki čevlji iz močnega boksa z neraztrgljivimi gumastimi podplati. Za živahne otroke ni boljše in trpežnejše obutve.

5451—63805

Otroški čevljički iz telečjega boksa, z zaponko. Praktični in udobni.

6922—44609

Močni otroški nizki čevlji, izdelani iz boksa z usnjenimi podplati in petami.

Rata